

NÁVRHY GENERÁLNEJ ADVOKÁTKY
CHRISTINE STIX-HACKL
prednesené 18. marca 2004¹

I —	Úvod	I - 9612
II —	Právny rámec	I - 9613
	A — Právo Spoločenstva	I - 9613
	B — Vnútroštátne právo	I - 9613
III —	Skutkový stav a konanie	I - 9613
IV —	O prejudiciálnej otázke	I - 9617
	A — Prípustnosť	I - 9617
	1. Podstatné návrhy poriadkového orgánu	I - 9617
	2. Posúdenie	I - 9617
	B — Posúdenie	I - 9618
	1. O dotknutej základnej slobode	I - 9618
	a) Tvrdenia účastníkov konania	I - 9618
	b) Posúdenie	I - 9619
	2. O odôvodnení obmedzenia	I - 9621
	a) Tvrdenia účastníkov konania	I - 9621
	b) Posúdenie	I - 9622
	i) Úvodné poznámky	I - 9622
	ii) Ochrana základných práv na úrovni Spoločenstva	I - 9623
	— K postaveniu základných práv ako všeobecných zásad práva Spoločenstva	I - 9623

¹ — Jazyk prednesu: nemčina.

— K úlohám základných práv v právnom poriadku Spoločenstva .	I - 9625
— Závery s ohľadom na vzťah medzi vnútroštátnou ochranou základných práv a ochranou základných práv Spoločenstva ...	I - 9629
iii) Ľudská dôstojnosť v práve Spoločenstva	I - 9630
— Črty ľudskej dôstojnosti ako právneho pojmu	I - 9630
— Ľudská dôstojnosť ako právna norma a jej ochrana v práve Spoločenstva	I - 9632
— Závery s ohľadom na uvedenú vec	I - 9635
iv) Výklad pojmu verejný poriadok pri zohľadnení významu a rozsahu ľudskej dôstojnosti	I - 9636
— Pojem verejný poriadok	I - 9636
— O existencii dostatočne závažného ohrozenia v konkrétnom prípade	I - 9637
V — Návrh	I - 9640

I — Úvod

1. V tejto veci má Súdny dvor objasniť, do akej miery sa môžu vnútroštátne sudy oprieť o hodnoty vo svojom vnútroštátnom ústavnom práve, aby prijali opatrenia, ktoré síce na jednej strane prispievajú k ochrane verejného poriadku v danom členskom štáte, ale na druhej strane zároveň obmedzujú základné slobody.

2. Dôvodom je opatrenie vnútroštátneho poriadkového orgánu, ktorým sa zakázalo simulované zabíjanie v rámci hry. Tento zákaz bol odôvodnený ohrozením verejného poriadku, kde k chráneným hodnotám patrí aj ľudská dôstojnosť.

3. Vychádzajúc z odlišných úrovní ústavnej ochrany práv v jednotlivých členských štátoch vzniká otázka, či a ako sa takéto rozdiely majú prejavíť, pokiaľ ide o právo Spoločenstva, resp. o prípustnosť takéhoto vnútroštátneho opatrenia s náležitým zohľadnením záväznosti základných práv Spoločenstva.

II — Právny rámec

obmedzenia na základe takzvaného verejného záujmu, to znamená z dôvodu, ktorý nie je v primárnom práve výslovne uvedený.

A — Právo Spoločenstva

4. Podľa článku 6 ods. 1 EÚ sa Únia zakladá na zásadách slobody, demokracie, zachovania ľudských práv a základných slobôd, ako aj právneho štátu, tieto zásady sú pre všetky členské štáty spoločné. Podľa odseku 2 Únia rešpektuje základné ľudské práva, ktoré zaručuje Európsky dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd podpísaný v Ríme 4. novembra 1950 a ktoré vyplývajú z ústavných tradícií členských štátov, ako základných princípov práva Spoločenstva.

5. Podľa článku 30 ES sú obmedzenia voľného pohybu tovarov prípustné, pokiaľ sú okrem iného odôvodnené princípom verejného poriadku.

6. S ohľadom na slobodu poskytovania služieb treba spomenúť, že Súdny dvor pri rovnakom aplikovaní vnútroštátnych predpisov v ustálenej judikatúre zásadne pripúšťa

B — Vnútroštátne právo

7. Paragraf 14 ods. 1 zákona Ordnungsbekämpfungsgesetzes für das Land Nordrhein-Westfalen (zákon regulujúci policajné orgány v Severnom Porýní-Vestfálsku, ďalej len „OBG NW“) stanovuje: „Policajné orgány môžu prijať nevyhnutné opatrenia na odvrátenie nebezpečenstva ohrozujúce v jednotlivých prípadoch verejnú bezpečnosť alebo poriadok.“

III — Skutkový stav a konanie

8. Omega Spielhallen- und Automatenaufstellungs-GmbH (ďalej len „Omega“) je spoločnosť podľa nemeckého práva, ktorá v meste Bonn prevádzkuje zariadenie pod názvom „laserdrome“. Toto zariadenie slúži obvykle na činnosť vykonávanú vo voľnom čase nazvanú „laserový šport“, ktorej inšpiráciou je film „Hviezdne vojny“ a ktorá sa prevádzkuje s použitím modernej laserovej techniky.

9. Z dokumentov vyplýva, že výzbroj, ktorá sa používa v „laserdrome“ spoločnosti Omega, bola pôvodne vytvorená podľa predlohy detskej hračky „laser hit“, ktorá bola dostupná okrem iného aj v obchodoch v meste Bonn. Keďže sa táto výzbroj ukázala ako technicky nedostatočná, objednala si firma Omega od bližšie neurčeného časového obdobia po 2. decembri 1994 dodávku výzbroje od firmy Pulsar International Limited zo Spojeného kráľovstva (v súčasnosti Pulsar Advanced Games System Ltd, ďalej len „Pulsar“). Franšízová zmluva s firmou Pulsar však bola uzatvorená až 29. mája 1997.

10. Dňa 7. septembra 1993 bolo vydané stavebné povolenie na výstavbu hracích plôch. Ešte pred uvedením „laserdromu“ do prevádzky podala časť obyvateľstva protest proti tomuto zámeru. Dopisom z 22. februára 1994 žiadala primátorka spolkového mesta Bonn (ďalej len „poriadkový orgán“) firmu Omega, aby predložila presný popis hracích plôch, a hrozila vydaním poriadkového opatrenia v prípade, že by sa tam uskutočňovala „hra na zabíjanie“ ľudí. Dňa 18. marca 1994 firma Omega vysvetlila, že ide o to, aby hráči zasiahli nepohyblivé objekty, ktoré sú nainštalované na streleckých dráhach. „Laserdrome“ bol otvorený 1. augusta 1994.

11. Podľa údajov poriadkového orgánu išlo o rozsiahly labyrint vybudovaný pomocou pohyblivých stien, v ktorom sa okrem v hale inštalovaných desiatich nepohyblivých senzorových prijímačov strieľa aj na ľudí. Ako výzbroj pre hráčov boli určené laserové cieľové prístroje podobné samopalom, ako aj textilné vesty, na ktorých boli v oblasti

hrude a na chrbte upevnené senzorové prijímače. Na optické znázornenie „striel“ sa zároveň s infračerveným lúčom projektoval laserový lúč. Zásah bol oznámený zvukovým a obrazovým signálom. Cieľom hry bolo v rámci hracieho času 15 minút dosiahnuť čo najvyšší možný počet bodov. Za každý zásah na pevne inštalovaný prijímač dostali hráči body. Zasiahnutým hráčom boli stiahnuté body. Hráč, ktorý bol zasiahnutý päťkrát, si musel svoj cieľový prístroj znova dobiť na dobijacej stanici.

12. Dňa 14. septembra 1994 vydal poriadkový orgán voči firme Omega opatrenie, v ktorom sa firme Omega zakázalo „povoliť alebo tolerovať v jej... zariadení hry, ktoré majú za cieľ strieľať do ľudských terčov prostredníctvom laserového lúča alebo iných technických vybavení (napríklad infračervenými lúčmi), teda ktorej cieľom je na základe registrovaného zásahu ‚hrať sa na zabíjanie‘ osôb“. Opatrenie bolo okrem iného odôvodnené tým, že existuje ohrozenie verejného poriadku, pretože simulované zabíjanie a s tým spojené zľahčovanie násillia porušuje základné všeobecné hodnoty. Pokuta, ktorá bola stanovená v prípade protiprávneho konania, bola stanovená na 10 000 DEM za jednu uskutočnenú hru.

13. Omega podala voči tomuto opatreniu námietku, ktorá bola 6. novembra 1995

zamietnutá Bezirksregierung Köln. Rozsudkom z 3. septembra 1998 Verwaltungsgericht Köln zamietol žalobu. Odvolanie, ktoré podala Omega, ktoré bolo z dôvodu zásadného významu veci pripustené, bolo zamietnuté Oberverwaltungsgericht für das Land Nordrhein-Westfalen 27. septembra 2000. Následne podala Omega na Bundesverwaltungsgericht v spoljkovej krajine Severné Porýnie-Vestfálsko (Spolkový správny súd) „revision“ — opravný prostriedok.

14. Na zdôvodnenie tohto „revision“ — opravného prostriedku uviedla Omega množstvo dôvodov. V tejto veci sa dovoľáva toho, že zákaz v opatrení zasahuje do jej základných práv, najmä do práva na zriadenie a vykonávanie živnosti a do práva na slobodnú voľbu povolania. Namieta porušenie zásady rovnakého zaobchádzania do tej miery, že je znevýhodnená v porovnaní s inými prevádzkovateľmi „laserdromu“ v Nemecku a aj v porovnaní s prevádzkovateľmi iných hier ako „paintball“ alebo „gotcha“. Okrem toho je opatrenie príliš neurčité a nemá žiadny právny základ v splnomocňovacích ustanoveniach, pretože pojem verejný poriadok v § 14 OBG NW je neurčitý. Opatrenie o zákaze porušuje aj právo Spoločenstva, najmä článok 49 ES, ktorý upravuje slobodu poskytovania služieb, keďže v „laserdrome“ malo byť použité vybavenie a technika anglickej spoločnosti Pulsar.

15. Omega navrhuje rozsudky nižších inšancií a voči ním vydané správne rozhodnutie zrušiť, ako aj subsidiárne predložiť vec Súdnemu dvoru Európskych Spoločenstiev na rozhodnutie v prejudiciálnom konaní. Žalovaný poriadkový orgán požaduje zamietnutie „revision“ — opravného prostriedku.

16. Podľa názoru vnútroštátneho súdu treba „revision“ — opravný prostriedok, ktorý podala Omega pri použití vnútroštátneho práva, zamietnuť. Treba sa spýtať, či je tento výsledok v súlade s právom Spoločenstva, najmä s článkom 49 ES až 55 ES o slobodnom poskytovaní služieb a článkami 28 ES až 30 ES o voľnom pohybe tovaru.

17. Vnútroštátny súd uvádza, že Oberverwaltungsgericht použil spolkové právo, najmä normy spoljkovej ústavy, aby vyložil generálne splnomocnenie v § 14 ods. 1 OBG NW podľa krajinského práva. Podľa vnútroštátneho súdu bolo správne, že Oberverwaltungsgericht rozhodol, že obchodné prevádzkovanie „hry na zabíjanie“ v „laserdrome“ Omega predstavovalo porušenie ľudskej dôstojnosti chránenej na základe článku 1 ods. 1 prvej vety nemeckej ústavy.

18. Ľudská dôstojnosť je ústavný princíp, ktorý môže byť porušený jednak neúčtívnym zaobchádzaním s protivníkom — vo veci samej nejde o tento prípad — alebo vytvorením alebo posilnením postoja spoluhráčov, ktoré popierajú nárok každého človeka byť rešpektovaný a uznávaný, tak ako je to aj v tomto prípade pri vytváraní fiktívnych násilných činov na účely hry. Najvyššiu hodnotu ústavy, akou je ľudská dôstojnosť, nemožno poprieť v rámci zábavnej hry. Základné práva, ktorých sa Omega dovoľáva v tomto posúdení v súvislosti s vnútroštátnym právom, nemôžu na tom nič zmeniť.

19. Čo sa týka použitia práva Spoločenstva, vnútroštátny súd sa domnieva, že dotknuté opatrenie porušuje slobodu poskytovania služieb ustanovenú v článku 49 ES. Zlučiteľnosť napadnutého disciplinárneho opatrenia s právom Spoločenstva závisí podľa názoru vnútroštátneho súdu od toho, či a do akej miery možno tento zásah odôvodniť z dôvodov verejného poriadku.

20. Jadro otázky, ktorá sa zdá byť vnútroštátnemu súdu nejasná, je v tom, či je predpokladom oprávnenia členských štátov obmedziť zmluvne zakotvené základné slobody — v tomto prípade slobodu poskytovania služieb a voľný pohyb tovaru — v rámci kogentných dôvodov verejného záujmu, aby toto obmedzenie bolo spoločné právnenému chápaniu vo všetkých členských štátoch. Možnosť takéhoto predpokladu vidí vnútro-

štátny súd vo vyjadreniach Súdneho dvora vo veci Schindler, C-275/92, ako aj v určitých vyjadreniach v nemeckej literatúre. Pokiaľ by sa zohľadnili tieto názory, musela by byť uvedená žaloba vyhlásená za prípustnú, keďže koncept „laserdrome“ sa prinajmenšom v Spojenom kráľovstve legálne prevádzkuje. Pokiaľ by sa názory nezohľadnili, prichádza súd k záveru, že žalobu treba zamietnuť predchádzajúcimi inštanciami a bližšie úvahy týkajúce sa proporcionality, najmä pokiaľ ide o primeranosť opatrení, by sa na základe rozhodujúceho významu porušeného práva na ľudskú dôstojnosť stali zbytočnými.

21. Za týchto okolností Bundesverwaltungsgericht rozhodol prerušiť konanie a položiť Súdnemu dvoru nasledujúcu prejudiciálnu otázku:

„Je v súlade s ustanoveniami o slobodnom poskytovaní služieb a o voľnom pohybe tovaru obsiahnutými v Zmluve o založení Európskeho spoločenstva, že vnútroštátne právo ukladá zákaz určitej obchodnej činnosti — v danom prípade prevádzkovanie tzv. „laserdrome“, v ktorom sú simulované akty zabíjania — pretože je v rozpore so základnými hodnotami ustanovenými ústavou?“

IV — O prejudiciálnej otázke

2. Posúdenie

A — Prípustnosť

1. Podstatné návrhy poriadkového orgánu

22. *Poriadkový orgán* považuje prejudiciálnu otázku za neprípustnú, pretože jej chýba cezhraničný charakter. Tvrdí v podstate to, že obchodné vzťahy so spoločnosťou Pulsar sa začali až po vydaní sporného poriadkového opatrenia z 28. septembra 1994, takže dovtedy úplne chýbal cezhraničný prvok. Rovnako aj po nadviazaní týchto vzťahov nebola existencia súvislosti jednoznačne preukázaná, keďže poriadkové opatrenie nezakazovalo ani inštaláciu a ani použitie zariadenia, ktoré dodala, resp. nainštalovala, spoločnosť, ale iba zakázala určitý variant hry. Síce bola uzavretá franšízová zmluva medzi Omega a Pulsar týkajúca sa zakázaného variantu hry, k tomu však došlo až 29. mája 1997, teda po dlhšej dobe po spornom poriadkovom opatrení.

23. V ústnom konaní sa *nemecká vláda* priklonila v podstate k tomuto názoru.

24. Názor, ktorý vyjadril poriadkový orgán v prípade prípustnosti prejudiciálnej otázky, nie je presvedčivý. Podľa ustálenej judikatúry Súdneho dvora „je výlučne vecou vnútroštátnych súdov, ktoré o veci rozhodujú a ktoré nesú zodpovednosť za prijaté súdne rozhodnutie, pri zohľadnení osobitostí každého sporu posúdiť tak nevyhnutnosť rozhodnutia o prejudiciálnej otázke pre vydanie rozsudku vo veci samej, ako aj relevantnosť prejudiciálnych otázok položených Súdnemu dvoru“².

25. Súdny dvor z toho vyvodzuje zásadu, že „ak sa vnútroštátnymi súdmi položené otázky týkajú výkladu ustanovenia práva Spoločenstva,... Súdny dvor je v zásade oprávnený o nich rozhodovať“³. Súdny dvor môže preto „zamietnuť rozhodnutie o žiadosti predloženej vnútroštátnym súdom

2 — Rozsudok z 30. novembra 1995, *Esso Española*, C-134/94, Zb. s. I-4223, bod 9. Pozri najmä rozsudky z 28. júna 1984, *Moser*, C-180/83, Zb. s. 2539, bod 6; z 5. októbra 1988, *Alsatel*, C-247/86, Zb. s. 5987, bod 8; z 27. októbra 1993, *Enderby*, C-127/92, Zb. s. I-5535, bod 10, z 2. júna 1994, *AC-ATEL Electronics*, C-30/93, Zb. s. I-2305, bod 19, a z 15. decembra 1995, *Bosman*, C-415/93, Zb. s. I-4921, bod 59. Pozri ďalej rozsudky z 26. novembra 1998, *Bronner*, C-7/97, Zb. s. I-7791, bod 16, a z 1. decembra 1998, *Ecotrade*, C-200/97, Zb. s. I-7907, bod 25.

3 — Porovnaj okrem iného rozsudky z 18. októbra 1990 *Dzodzi*, spojené veci C-297/88 a C-197/89, Zb. s. I-3763, body 34 a 35; z 8. novembra 1990 *Gmurzynska-Bscher*, C-231/89, Zb. s. I-4003, body 19 a 20, a vo veci C-7/97, už citovaný v poznámke pod čiarou 2, bod 16.

iba vtedy, keď zjavne neexistuje žiadna súvislosť medzi výkladom, o ktorý tento súd žiada, alebo kontrolou platnosti predpisu práva Spoločenstva a realitou alebo predmetom sporu vo veci samej“⁴.

28. Je preto nevyhnutné zaoberať sa predmetnou prejudiciálnou otázkou.

B — Posúdenie

26. V tejto súvislosti Súdny dvor zdôrazňuje, že „nie je vecou Súdneho dvora ale vnútroštátnych súdov zisťovať skutočnosti sporu a dospieť k záverom pre svoje rozhodnutie“⁵.

1. O dotknutej základnej slobode

a) Tvrdenia účastníkov konania

27. V prípade tvrdení poriadkového orgánu je potrebné zdôrazniť, že Súdny dvor nie je oprávnený zisťovať obsah zmlúv medzi Omega a Pulsar alebo porovnávať okamih vzniku týchto zmluvných vzťahov s dátumom vydania poriadkového opatrenia. Okrem toho je potrebné pripomenúť, že hrozba pokuty je spravidla spojená s dlhodobším časovým účinkom, takže aj v prípade skutočného vzniku zmluvných vzťahov až po vydaní poriadkového opatrenia by sa cezhraničný prvok nedal vylúčiť.

29. Tak *poriadkový orgán* ako aj *Komisia* zdôrazňujú, že dotknuté vnútroštátne opatrenie sa voľného pohybu tovaru a slobody poskytovania služieb týkajú rôzne, pokiaľ sa ich vôbec týkajú.

30. *Poriadkový orgán* — a *nemecká vláda* na ústnom pojednávaní — vo svojich tvrdeniach spochybňujú, že došlo k obmedzeniu voľného pohybu tovaru a slobody poskytovania služieb, a zdôrazňujú v tejto súvislosti, že aj keby prišlo k obmedzeniu príslušných základných slobôd, bolo by potrebné každú z uvedených slobôd posudzovať odlišne. V prípade voľného pohybu tovaru je totiž potrebné určiť, že sporné poriadkové opatrenie zakazuje dovoz tovarov iba do tej miery, do akej zakazuje ich použitie v rámci

4 — Rozsudky z 18. januára 1996, SEIM, C-446/93, Zb. s. I-73, bod 28, a vo veci C-7/97, už citovaný v poznámke pod čiarou 2, bod 17.

5 — Rozsudky z 29. apríla 1982, Pabst & Richarz, 17/81, Zb. s. 1331, bod 12; vo veci C-30/93, už citovaný v poznámke pod čiarou 2, bod 17; z 1. decembra 1998, Levez, C-326/96, Zb. s. I-7835, bod 26, a zo 16. septembra 1999, WWF a I., C-435/97, Zb. s. I-5613, bod 32.

„laserdromu“. V zmysle rozsudku Schindler⁶ je možné stanoviť, že aj v uvedenom prípade nie je „dovoz a distribúcia tovarov sama osebe cieľom“, ale má iba umožniť účasť v hre, takže pokračujúce obmedzenie súvisiace so sporným poriadkovým opatrením, ak sa vôbec musí prednostne posudzovať podľa miery slobody poskytovania služieb.

má prednosť⁷, možno v takomto prípade upustiť od samostatnej kontroly článkov 28 a nasl. ES. Komisia a poriadkový orgán totiž oprávnené namietajú, že sporné poriadkové opatrenie obmedzuje dovoz tovaru iba do tej miery, do akej toto opatrenie slúži realizácii účasti v spornej hre, takže voľný pohyb tovaru v konaní vo veci samej má iba sekundárny význam.

31. Aj podľa názoru *Komisie* sú v konaní vo veci samej plnenia podľa franšízovej zmluvy dôležité, keďže dovoz tovaru zo Spojeného kráľovstva slúži nakoniec iba funkčnosti podniku, ktorý prevádzkuje hry.

33. Zistenie obmedzenia slobody voľného poskytovania služieb nepredstavuje v konaní vo veci samej nijaké ťažkosti. Prostredníctvom sporného poriadkového opatrenia je zakázaný variant hry, ktorý predstavuje podstatnú súčasť zmluvných vzťahov medzi prevádzkovateľom hry Omega so sídlom v Nemecku a autorom hry Pulsar so sídlom v Spojenom kráľovstve. Poriadkový orgán v tejto súvislosti však právom namieta, že sporné poriadkové opatrenie ponuku vybavenia „laserdromu“ v zásade nezakazuje; nevýhodné obmedzenie slobody poskytovania služieb, ktoré poskytuje firma Pulsar, spočíva v tom, že svoje vybavenie v Spolkovej republike Nemecko ponúka iba za sťažených podmienok, to znamená vzdaním sa podstatných častí [vybavenia hry], čím je obmedzené právo prijímateľa plnenia na uplatnenie služieb od zahraničného poskytovateľa.

b) Posúdenie

32. Vzhľadom na ustálenú judikatúru Súdneho dvora, podľa ktorej kontrola na základe základnej slobody môže byť zbytočná, pokiaľ je obmedzenie tejto základnej slobody nevyhnutným následkom právneho stavu súvisiaceho s inou základnou slobodou, ktorá

34. Podľa názoru poriadkového orgánu však nedošlo k porušeniu slobody poskytovania

6 — Rozsudok z 24. marca 1994, Schindler, C-275/92, Zb. s. I-1039, bod 22.

7 — Okrem v poznámke pod čiarou 6 už citovaného rozsudku Schindler odkazuje Komisia v tejto súvislosti na rozsudok z 1. februára 2001 vo veci Mac Quen a i. (C-108/96, Zb. s. I-837, bod 21).

služieb. Judikatúru Keck & Mithouard⁸ je totiž možné aplikovať na tento prípad v tom zmysle, že ani prevádzka „laserdromu“ sama osebe ani uplatenie služieb poskytovaných spoločnosťou Pulsar celkovo, ale iba jedna forma používania v podobe variantu hry podlieha zákazu. Je potrebné vychádzať z toho, že sporné opatrenie predstavuje úpravu poskytovania služby, ktorá je vyňatá z oblasti ochrany podľa článku 49 ES.

35. V uvedenom prípade je potrebné uviesť, že Súdny dvor sa vysporiadal s podobnými tvrdeniami už v rozsudku Alpine Investments⁹: Súdny dvor zdôraznil, že úprava možností ponuky v členskom štáte poskytovateľa služieb priamo ovplyvňuje prístup k trhu služieb, keďže sa týka nie len ponúkaných služieb v tomto členskom štáte, ale aj v iných štátoch, zatiaľ čo dôvod na vyňatie možností ponuky z pôsobnosti článku 28 ES spočíva v tom, že použitie takýchto úprav možností ponuky nie je vhodné na to, aby sa uzavrel alebo silnejšie obmedzil prístup na trh pre tieto výrobky v členskom štáte dovozu, ako je to v prípade domácich výrobkov.

36. Poriadkový orgán však v tejto súvislosti tvrdí, že Súdny dvor sa v rozsudku Alpine Investments zaoberal úpravou členského štátu poskytovateľa služieb, zatiaľ čo v konaní vo veci samej ide o úpravu členského štátu prijímateľa služieb, takže argumentácia Súdneho dvora nie je použiteľná na tento prípad. Táto sama osebe oprávnená námietka však neberie do úvahy, že uplatnenie odlišnosti v rozsudku vo veci Keck na voľný pohyb služieb nemôže byť presvedčivý už z toho dôvodu, že pri cudzom prvku úprava spôsobu poskytovania akejkoľvek služby — nezávisle od jej miesta — práve na základe chýbajúcej hmotnej povahy služieb musí predstavovať relevantné obmedzenie práva Spoločenstva bez toho, že by vôbec bolo možné rozlišovať medzi právnymi úpravami, ktoré sa týkajú možností poskytovania, a právnymi úpravami, ktoré sa priamo týkajú služieb.

37. Analogické použitie judikatúry vo veci Keck na právnu úpravu štátu príjemcu služieb nie je presvedčivá ani vzhľadom na zásadu krajiny pôvodu, ktorá je zakotvená v článku 49 ES. To vysvetľuje aj to, prečo Súdny dvor vo svojej ustálenej judikatúre — bez rozlišovania, ktoré uplatní v rozsudku vo veci Keck — predpokladá, že článok 49 ES

8 — Rozsudok z 24. novembra 1993 v spojených veciach C-267/91 a C-268/91, Zb., s. I-6097.

9 — Rozsudok z 10. mája 1995, vo veci C-384/93, Zb. s. I-1141, bod 36 a nasl. Porovnaj rozsudok z 28. októbra 1999, ARD (C-6/98, Zb. s. I-7599), v ktorom Súdny dvor kvalifikuje obmedzenie reklamy ako spôsob predaja v zmysle judikatúry v spore Keck k článku 30 ES a rovnako ako obmedzenie v zmysle článku 49 ES.

zahŕňa aj takéto právne úpravy.¹⁰ Podľa tejto judikatúry sa vyžaduje totiž „dodržiavanie zásady, ktorá je zakotvená v článku 49 ES,... nielen odstránenie každej diskriminácie voči poskytovateľovi služieb usadenom v inom členskom štáte z dôvodu jeho štátnej príslušnosti, ale tiež odstránenie *všetkých* obmedzení, ak také obmedzenia môžu znemožniť alebo inak sťažiť činnosť poskytovateľov služieb usadených v inom členskom štáte, v ktorom legálne poskytuje uvedené služby“¹¹ [kurzívou zvýraznila generálna advokátka].

uvedeného obmedzenia slobody poskytovania služieb na základe poriadkového opatrenie uvedeného v konaní vo veci samej za možné. Do úvahy prichádzajú v tejto súvislosti dôvody, ktoré sú upravené tak v článku 46 ES v spojení s článkom 55 ES, ako aj Súdnym dvorom uznané kogentné dôvody verejného záujmu.

38. Preto je potrebné určiť, že sporné poriadkové opatrenie má za následok obmedzenie slobody poskytovania služieb, ktorá je upravená v článku 49 ES.

2. O odôvodnení obmedzenia

a) Tvrdenia účastníkov konania

39. Tak *poriadkovjörgán*, ako aj *Komisia a nemecká vláda* považujú odôvodnenie

40. *Omega* si naopak myslí, ako už uviedla v konaní pred vnútroštátnym sudcom, že uvedené vnútroštátne opatrenia sú sporné z dvoch hľadísk: jednak im chýba dostatočne konkrétny a presný vnútroštátny právny základ, čo je v rozpore s ochranou dôvery podľa práva Spoločenstva; jednak nemožno obmedzenia základných slobôd súvisiace so sporným poriadkovým opatrením odôvodniť dôvodmi zachovania verejného poriadku, bezpečnosti alebo zdravia. *Omega* zdôrazňuje, že simulácia zabíjania a násilia vo filmoch, ale aj v umení a bojových športoch, ako aj v detských hrách je rozšírená a spoločensky akceptovateľná, laserový šport sa od týchto činností neodlišuje. *Omega* ďalej tvrdí že pri laserovom športe nejde v žiadnom prípade o simulované zabíjanie.

10 – Rozsudok z 3. októbra 2000, Corsten, C-58/98, Zb., s. I-7919. Pozri aj úvahy, ktoré uviedol generálny advokát Cosmas vo svojich návrhoch z 30. novembra 1999 (tam poznámka pod čiarou 22). Pozri k tej istej problematike nakoniec aj rozsudok z 11. decembra 2003 (Schmitzer, C-215/01, Zb. s. I-14847).

11 – Rozsudok zo 6. marca 2003 vo veci Komisia/Luxembursko, C-478/01, Zb. s. I-2351, bod 19. Pozri aj rozsudok z 25. júla 1991, Säger, C-76/90, Zb. s. I-4221, bod 12; z 9. augusta 1994, Vander Elst, C-43/93, Zb. s. I-3803, bod 14; z 28. marca 1996, Guiot, C-272/94, Zb. s. I-1905, bod 10; vo veci C-58/98, už citovaný v poznámke pod čiarou 10, bod 33; z 11. júla 2002, Deutsche Paracelsus Schulen, C-294/00, Zb. s. I-6515, bod 38, a z 13. februára 2003, Komisia/Taliansko, C-131/01, Zb. s. I-1659, bod 26.

b) Posúdenie

ako v tomto prípade voľného pohybu služieb a základnými právami, ktoré sú uznávané právom Spoločenstva. Existencia takejto kolízie otvára základné otázky v súvislosti so systematickou základných slobôd.

i) Úvodné poznámky

41. Svojím návrhom chce vnútroštátny súd v podstate vedieť, či oprávnenie členských štátov obmedziť základné slobody, ktoré sú udelené v Zmluve o ES, možno z kogentných dôvodov verejného záujmu — v tomto prípade najmä z dôvodov ochrany verejnej bezpečnosti a poriadku — závisí od toho, že toto obmedzenie spočíva na právnom poňatí, ktoré je spoločné všetkým členským štátom.

43. Na základe týchto tvrdení sa zdá účelné načrtnúť prednostne pred zodpovedaním prejudiciálnej otázky úvahy o vzťahu medzi základnými slobodami podľa práva Spoločenstva¹³ a ochranou základných práv v Spoločenstve.

42. Vnútroštátny súd k tomu uvádza, že došlo k odvodeniu predpokladu ohrozenia verejného poriadku v konaní vo veci samej na základe vnútroštátnej ústavnoprávnej ochrany ľudskej dôstojnosti. Tým sa nakoniec zakladá uvedené poriadkové opatrenie na — vnútroštátnej — ochrane základných práv. Ak sa uváži, že ochrana základných práv na úrovni práva Spoločenstva je garantovaná uznaním všeobecných právnych zásad, ktoré sú odvodené — najmä — zo spoločných ústavných tradícií členských štátov¹², je v súvislosti s prejudiciálnou otázkou potrebné dospieť k záveru, že predpoklad nutnosti spoločného právneho poňatia všetkých členských štátov v konkrétnom prípade sporných ústavných hodnôt vedie zároveň k vzniku — na úrovni práva Spoločenstva — priamej kolízie medzi základnými slobodami

44. Je potrebné uviesť, že Súdny dvor sa v rastúcej miere zaoberá prípadmi, ktoré otvárajú otázku kolízie medzi základnými slobodami a základnými právami, ktoré právo Spoločenstva uznáva.¹⁴ V tomto prípade je možné odkázať na vec Schmidberger¹⁵: aj v nej sa členský štát dovoľával nutnosti ochrany základných práv, aby odvodnil obmedzenie jednej zo základných slobôd Zmluvy. Vychádzajúc z toho, že aj Spoločenstvo je povinné chrániť základné práva, a že uplatňovaných základných práv sa možno dovoľávať aj v práve Spoločenstva,

12 — Pozri článok 6 EÚ.

13 — Hovorí sa výlučne o základných slobodách Zmluvy; tieto by sa nemali zameriavať so slobodami v zmysle Európskeho dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (EDLPS).

14 — Pozri v tomto zmysle aj návrhy, ktoré predniesol generálny advokát F. G. Jacobs, z 11. júla 2002 vo veci Schmidberger (C-112/00, rozsudok z 12. júna 2003, Zb. s. I-5659), bod 89.

15 — Už citovaný v poznámke pod čiarou 14.

preskúmal Súdny dvor v tejto veci, „ako môžu byť požiadavky ochrany základných práv v Spoločenstve zosúladené s požiadavkami vyplývajúcimi z ochrany základnej slobody, ktorá je zakotvená v Zmluve“¹⁶.

ustálenej judikatúry totiž patria k všeobecným právnym zásadám, ktorých dodržiavanie má za úlohu zabezpečiť Súdny dvor. Pri tom Súdny dvor dbá na spoločné ústavné tradície členských štátov, ako aj na medzinárodné zmluvy o ochrane ľudských práv, ktoré členské štáty prijali alebo ku ktorým pristúpili. V tomto prípade je zvlášť dôležitý EDLPS.¹⁷

45. Preskúmanie vzťahu medzi základnými slobodami a ochranou základných práv na úrovni Spoločenstva v súvislosti s týmto prípadom vyžaduje najprv všeobecné úvahy o ochrane základných práv na úrovni Spoločenstva ii) a najmä o ochrane ľudskej dôstojnosti iii). Až následne je potrebné preskúmať, či existuje priama kolízia medzi voľným pohybom služieb a ochranou ľudskej dôstojnosti v uvedenom prípade alebo či je potrebná ochrana ľudskej dôstojnosti v súvislosti s odôvodnením zistených obmedzení voľného pohybu služieb iv).

47. V judikatúre vypracované zásady boli znovu potvrdené Preambulou Jednotného európskeho aktu a článkom F ods. 2 Zmluvy EÚ (teraz článok 6 ods. 2 EÚ).¹⁸

— K postaveniu základných práv ako všeobecných zásad práva Spoločenstva

ii) Ochrana základných práv na úrovni Spoločenstva

46. K pilierom právneho poriadku práva Spoločenstva patrí bez pochyby prepojenie Spoločenstva so základnými právami. Podľa

48. Zdá sa, že je potrebné objasniť, aké miesto v hodnotovom rebríčku majú

17 — Porovnaj najmä rozsudok z 18. júna 1991, ERT, C-260/89, Zb. s. I-2925, bod 41; zo 6. marca 2001, Connolly/Komisia, C-274/99 P, Zb. s. I-1611, bod 37, a z 22. októbra 2002, Roquette Frères, C-94/00, Zb. s. I-9011, bod 25.

18 — Podľa článku 6 ods. 2 EÚ „Únia rešpektuje základné ľudské práva, ktoré zaručuje Európsky dohovor na ochranu ľudských práv a základných slobôd podpísaný v Ríme 4. novembra 1950 a ktoré vyplývajú z ústavných tradícií členských štátov ako základných princípov práva spoločenstva“.

16 — Tamže, bod 77.

základné práva ako všeobecné zásady práva Spoločenstva. Sporné je najmä to, či existuje hierarchický vzťah medzi základnými právami, ktoré platia ako všeobecné právne zásady, a základnými slobodami, ktoré sú zakotvené v Zmluve.

slobody sa však môžu materiálne — prinajmenšom v určitom ohľade — považovať aj za základné práva: pokiaľ napríklad predstavujú zákaz diskriminácie, je potrebné ich považovať za osobitné vyjadrenie všeobecnej zásady rovnosti.²⁰ Do tej miery môže kolízia noriem medzi základnými slobodami zakotvenými v Zmluve a základnými a ľudskými právami aspoň v niektorých prípadoch predstavovať aj kolíziu základných práv.

49. V tejto súvislosti je dôležité, že Súdny dvor považuje základné práva za všeobecné právne zásady Spoločenstva na základe článku 220 ES, ako aj článku 6 ods. 2 EÚ. Je potrebné ich považovať za súčasť primárneho práva, a tým sa v hierarchii noriem nachádzajú na tom istom stupni ako ostatné primárne právo, najmä základné slobody.¹⁹

51. V praxi sa však problém s kolíziou nejaví tak ostro, keďže tak základné slobody, ako aj (väčšina) základných práv pripúšťa obmedzenia.

50. Všeobecne je potrebné prediskutovať, či je možné vo všeobecnosti priznať základným a ľudským právam vzhľadom na základné právne hodnoty, ktoré sú chránené základnými a ľudskými právami, na samozrejmosť Spoločenstva ako spoločenstva, ktoré je založené na dodržiavaní týchto práv, a najmä na potrebné spätné napojenie na ochranu ľudských práv, ktoré je predpokladom legitimacy akéhokoľvek štátneho útvaru, principiálne určitú prednosť pred „všeobecným“ primárnym právom. Práve základné

52. Vo veci Schmidberger načrtnol vnútroštátny súd otázku, či má zásada voľného pohybu tovaru, ktorá je zakotvená v Zmluve ES, prednosť pred určitými vnútroštátnymi garanciami základných práv.²¹ Pri svojom preskúmaní, „ako je možné zosúladiť požia-

19 — Z toho zrejme vychádza aj rozsudok Schmidberger (už citovaný v poznámke pod čiarou 14), pričom v bode 77 hovorí o nutnosti zosúladiť „požiadavky ochrany základných práv v Spoločenstve s požiadavkami, ktoré vyplývajú zo základných slobôd zakotvených v Zmluve“. Pokiaľ by existoval vzťah prednosti medzi ochranou základných práv Spoločenstva a základnými slobodami, bolo by rovnako vylúčené zodpovedajúce požiadavky „zosúladiť“.

20 — Základné slobody zakazujú najmä akúkoľvek diskrimináciu na základe štátnej príslušnosti. Pozri k tomu Schwarze, EU-Kommentar, 1. vydanie 2000, článok 12 Zmluvy ES, bod 9.

21 — Rozsudok už citovaný v poznámke pod čiarou 14, bod 70.

davky ochrany základných práv v Spoločenstve s požiadavkami, ktoré vyplývajú zo základných slobôd zakotvených v Zmluve²², porovnal Súdny dvor dôvody, ktoré môžu odôvodniť obmedzenia voľného pohybu tovaru, ktoré sú uvedené v článku 36 ES alebo uznané ako kogentné požiadavky vo verejnom záujme, s odôvodnenými obmedzeniami, ktorým je podriadená sloboda prejavu alebo sloboda zhromažďovania a združovania podľa odsekov 2 článkov 10 a 11 EDLPS²³. Blížšie už nebolo odôvodnené, do akej miery porušenie oblasti ochrany vnútroštátneho základného práva implikuje porušenie oblasti ochrany zodpovedajúce zachovaniu práva Spoločenstva.

idú nad rámec povoleného zásahu do dotknutých základných práv a neumožňujú nijaké opatrenia, ktoré nie sú v súlade so základnými právami.

— K úlohám základných práv v právnom poriadku Spoločenstva

53. Hoci Súdny dvor obmedzenia základných práv chápe obsahovo spôsobom, ktorý je napasovaný na potreby Spoločenstva²⁴, zdá sa mi dôležité, aby v takýchto prípadoch ako vo veci samej došlo k potrebnému posúdeniu záujmov v rámci obmedzenia uvedených základných práv. „Zosúladiť“ s požiadavkami ochrany základných práv totiž nemôže znamenať, aby sa základné slobody stavali proti základným právam, čo by znamenalo, že treba použiť ochranu základných práv. Skôr je treba preskúmať, do akej miery je prípustné obmedziť uvedené základné práva. Ustanovenia o uvedenej základnej slobode, najmä skutkové podstaty výnimky, je potrebné, pokiaľ možno, vykladať tak, že neprípúšťajú žiadne opatrenia, ktoré

54. Z ochrany základných práv, ktorú garantuje právny poriadok Spoločenstva, na jednej strane vyplýva, že zachovanie základných práv je predpokladom pre zákonnosť konaní Spoločenstva²⁵, na druhej strane aj to, že členské štáty pri — široko chápanej — realizácii právnych úprav Spoločenstva musia dodržiavať požiadavky ochrany základných práv v právnom poriadku Spoločenstva.²⁶

55. Pokiaľ sa Spoločenstvo ako právne spoločenstvo chápe ako spoločenstvo, ktoré je založené na dodržiavaní základných

22 — Tamže, bod 77.

23 — Tamže, body 78 a 79.

24 — Tamže, bod 80.

25 — Pozri okrem iného aj posudok 2/94 z 28. marca 1996, Zb. s. I-1759, bod 34, ako aj rozsudok zo 17. februára 1998, Grant, C-249/96, Zb. s. I-621, bod 45, a z 9. septembra 2003, Rinke, C-25/02, Zb. s. I-8349 bod 26.

26 — Rozsudok z 24. marca 1994, Bostock, C-2/92, Zb. s. I-955, bod 16; z 13. apríla 2000, Karlsson a i., C-292/97, Zb. s. I-2737, bod 37; z 12. decembra 2002, Caballero, C-442/00, Zb. s. I-11915, bod 30, a vo veci C-260/89, už citovány v poznámke pod čiarou 17, body 41 a nasl.

a ľudských práv²⁷, nemôžu byť tomu zodpovedajúco uznané opatrenia orgánov Spoločenstva a ani orgánov členských štátov v oblasti pôsobnosti práva Spoločenstva „...“, ktoré sú nezlučiteľné so zachovaním uznávaných a garantovaných ľudských práv“²⁸. Článok 51 ods. 1 Charty základných práv Európskej únie tento názor potvrdzuje.²⁹

podľa možnosti vykladať tak, aby boli v súlade s príslušnými základnými právami.

56. Z právno-metodického hľadiska sa nárok na súlad s právom Spoločenstva, ktorý si kladie Európske spoločenstvo, resp. Európska únia ako celok, v rozhodovacej praxi Súdneho dvora realizuje úplne iným spôsobom.

57. Ako dôležitú základnú zásadu je potrebné uviesť výklad v súlade so základnými právami, ktorý sa môže zároveň chápať ako forma výkladu v súlade s primárnym právom³⁰, resp. „ústavným právom“. Podľa toho treba ustanovenia práva Spoločenstva

58. Súdny dvor napríklad vo svojom rozsudku Johnston skonštatoval, že v článku 6 smernice 76/207 EHS predpísaná súdna ochrana práva je „vyjadrením“ zásady práva na účinnú právnu ochranu, ktorá je spoločnou ústavnou tradíciou členských štátov zakotvenou aj v článkoch 6 a 13 EDLPS, a ustanovenie smernice je potrebné vykladať „vo svetle“ tejto zásady.³¹ Týmto spôsobom je potrebné vykladať aj článok 11 smernice 89/552, ktorý upravuje počet reklamných prestávok, v spojení s článkom 10 ods. 1 EDLPS, na ktorý výslovne odkazuje ôsme odôvodnenie tejto smernice.³² Podľa judikatúry je potrebné vykladať napríklad aj ustanovenia Zmluvy ako aj nariadení a smerníc v oblasti voľného pohybu pracovníkov a samostatne zárobkovo činných osôb, medzi inými aj nariadenie č. 1612/68, vo svetle práva na rešpektovanie súkromného a rodinného života podľa článku 8 EDLPS.³³

27 — Pozri článok 6 ods. 1 EÚ.

28 — Rozsudky vo veci C-112/00, už citovaný v poznámke pod čiarou 14, bod 73; z 29. mája 1997, Kremzow, C-299/95, Zb. s. I-2629, bod 14, a vo veci C-260/89, už citovaný v poznámke pod čiarou 17, bod 41.

29 — „Charta platí pre inštitúcie a orgány Únie pri dodržaní zásady subsidiarity a pre členské štáty len vtedy, ak vykonávajú právo Únie. Preto musia rešpektovať práva, dodržiavať zásady a podporovať ich uplatňovanie v súlade so svojimi príslušnými právomocami.“ [neoficiálny preklad] Z výkladu k tomuto článku vyplýva, že oblasť pôsobnosti ochrany základných práv Spoločenstva je stanovená podľa uvedenej judikatúry Súdneho dvora.

30 — Do akej miery sú základné práva súčasťou primárneho práva pozri k tomu bod 49 vyššie.

31 — Rozsudok z 15. mája 1986, Johnston, C-222/84, Zb. s. 1651, body 18 a nasl., pozri aj rozsudok z 28. októbra 1975, Rutili, C-36/75, Zb. s. 1219, bod 32.

32 — Rozsudok z 23. októbra 2003, RTL Television, C-245/01, Zb. s. I-12489, bod 41.

33 — Okrem iného rozsudky z 11. júla 2002, Carpenter, C-60/00, Zb. s. I-6279, bod 38, ako aj zo 17. septembra 2002, Baumbast a R, C-413/99, Zb. s. I-7091, bod 72.

59. Východiskový a styčný bod je pri tom často už vnútorná súvislosť s určitým základným právom spočívajúca v právnej úprave Spoločenstva, ktorá má byť vyložená, hoci táto súvislosť môže vyplynúť aj zo všeobecnej vecnej súvislosti prípadu.³⁴

60. Ako ešte širší výraz tejto funkcie výkladu s ohľadom na výklad práva Spoločenstva je možné považovať rozsudok ERT³⁵, na základe ktorého podliehajú členské štáty požiadavkám ochrany základných práv, ak sa, ako je to aj v tomto prípade, dovoľávajú výnimky zo základných práv. Podľa tejto judikatúry, pokiaľ sa členský štát dovoľáva kogentnej požiadavky verejného záujmu alebo ospravedlňujúceho dôvodu, ktorý je upravený v Zmluve, aby odôvodnil vnútroštátnu právnu úpravu, ktorá je spôsobilá zabrániť výkonu základnej slobody zakotvenej v Zmluve, sa toto odôvodnenie vykladá „vo svetle všeobecných právnych zásad a najmä základných práv“.³⁶

61. Vo všeobecnosti predstavujú základné a ľudské práva v rámci ochrany základných práv v Spoločenstve nielen kritériá výkladu,

ale často aj rozsiahle priame a bezprostredné meradlo na preskúmanie legitimacy prijatých aktov Spoločenstva.³⁷ Obsahom takéhoto preskúmania môže byť aj nárok na základné právo, ktorý môže byť uplatnený formou opravného prostriedku alebo žaloby o neplatnosť.^{38, 39}

62. Z metodického hľadiska je potrebné poznamenať, že ustanovenie (sekundárneho) práva Spoločenstva je v rozpore so základnými právami, a preto aj protiprávne, iba v prípade, ak nie je možný výklad tohto ustanovenia v súlade so základnými právami. Pokiaľ sa uplatňuje, že ustanovenie práva Spoločenstva je v rozpore so základným právom, ktoré chráni právo Spoločenstva, Súdny dvor najprv preskúma, či je toto ustanovenie možné vykladať v súlade s týmto základným právom. Pokiaľ to nie je možné, je potrebné toto ustanovenie zrušiť. Pokiaľ však zistí, že toto ustanovenie pri zodpovedajúcej interpretácii ako také nie je

34 — Napríklad v prípade zlučiteľnosti pravidla, resp. opatrenia na potieranie nákazy rýb s vlastníckym právom pozri rozsudok z 10. júla 2003 v spojených veciach Booker Aquaculture a Hydro Seafood (C-20/00 a C-64/00, Zb. s. I-7411, body 64 a nasl.).

35 — Už citovaný v poznámke pod čiarou 17.

36 — Tamže, už citovaný v poznámke pod čiarou 17, body 42 a nasl. Pozri aj rozsudok z 26. júna 1997, Familiapress, C-368/95, Zb. s. I-3689, bod 24.

37 — Tak napríklad v rozsudku z 5. októbra 1994 (X/Komisía, C-404/92 P, Zb. s. I-4737, body 8 a nasl.) v prípade práva na ochranu súkromného života podľa článku 8 EDĽPS v súvislosti so zohľadnením výsledkov HIV-testu na účely prijímacieho pohovoru, hoci dotknutá osoba podľa jej vyjadrenia nedala súhlas s vykonaním testov. Súdny dvor zrušil rozhodnutie Komisie — a potvrdzujúci rozsudok súdu — kvôli porušeniu článku 8 EDĽPS.

38 — Rozsudok zo 17. decembra 1998, Baustahlgewebe/Komisía (C-185/95 P, Zb. s. I-8417): v tomto prípade uznal Súdny dvor námietku porušenia nároku na primeranú dĺžku konania, ktorý je uvedený v článku 6 ods. 1 EDĽPS ako dôvod opravného prostriedku, ktorý sa týka konania pred Súdom prvého stupňa, a poskytol ako právny následok porušenia tohto právneho nároku zníženie peňažnej pokuty.

39 — Porovnaj J. H. H. Weiler/Nicolas J. S. Lockhart, „Taking Rights Seriously: The European Court and its Fundamental Rights Jurisprudence — Part II”, CML Rev. 32/1995, 579 (589).

v rozpore so základnými právami, ktoré chráni právny poriadok Spoločenstva, tak zostáva platným a je v právomoci orgánov a súdov na vnútroštátnej úrovni, aby zabezpečili použitie tohto ustanovenia v súlade s ochranou základných práv.⁴⁰

63. Pokiaľ ide o vnútroštátnu úroveň ochrany základného práva — stanoveného právom Spoločenstva — treba povedať, že aj vnútroštátne ustanovenia alebo opatrenia na vykonanie práva Spoločenstva je potrebné posudzovať podľa mierky základných práv Spoločenstva. Súdny dvor v tejto súvislosti opakovane stanovil, že takéto ustanovenia a opatrenia majú vnútroštátne súdy vykladať, pokiaľ možno, čo najviac v súlade s týmito — v súlade so základnými právami vykladanými — ustanoveniami práva Spoločenstva.⁴¹ Inak existuje podľa zásady prednosti použitia práva Spoločenstva zo strany vnútroštátnych súdov povinnosť tieto vnútroštátne predpisy, resp. opatrenia, neaplikovať, resp. zrušiť.

64. Pokiaľ okrem toho právna úprava Spoločenstva ponecháva členským štátom priestor na voľnú úvahu, resp. voľbu medzi viacerými spôsobmi výkonu, tak musia vyko-

návať svoju úvahu s ohľadom na základné práva Spoločenstva a ich zachovaním, takže sporná vnútroštátna úprava bude použitá v súlade s jedným zo spôsobov ochrany základných práv Spoločenstva. Okrem toho zavazujú základné práva orgány a súdy členských štátov aj v oblasti takzvanej procesnej autonómie členských štátov, resp. tvoria podmienky, ktoré ich obmedzujú.⁴²

65. Samozrejme je potrebné konštatovať, že vo všetkých týchto prípadoch obsah ustanovenia Spoločenstva, ktoré má byť vykonané — či už ide o určité ustanovenie smernice, alebo o skutkovú podstatu ospravedlňujúcu porušenie základnej slobody, ktorej sa členský štát dovoľáva — často nebýva konkrétny, resp. materializovaný, skôr je doplnovaný o ďalšie prvky. Základné práva sa tak javia ako dodatočné prvky. Tieto sú však inherentné v dotknutých ustanoveniach Spoločenstva.

66. Na záver je potrebné poznamenať, že funkcie základných práv ako výkladového kritéria a ako priameho meradla pri kontrole

40 — Rozsudok vo veci C-25/02, už citovaný v poznámke pod čiarou 25, body 28 a 42, a z 26. novembra 2002, Oteiza Olazabal, C-100/01, Zb. s. I-10981, bod 90.

41 — Porovnaj okrem iného rozsudok z 20. mája 2003, Österreichischer Rundfunk a i., spojené veci C-465/00, C-138/01 a C-139/01, Zb. s. I-4989, bod 93.

42 — Pozri rozsudok z 10. apríla 2003, Steffensen, C-276/01 Zb. s. I-3735, body 60, ako aj 96 a nasl.).

legitimity právnej úpravy Spoločenstva⁴³ alebo vnútroštátneho vykonávacieho opatrenia sú navzájom úzko prepojené.

— Závery s ohľadom na vzťah medzi vnútroštátnou ochranou základných práv a ochranou základných práv Spoločenstva

67. Na základe popísaných zásad by sa malo teraz preskúmať, aký význam je z hľadiska práva Spoločenstva potrebné prisúdiť s ohľadom na riešenie uvedeného prípadu vnútroštátnemu hodnoteniu základných práv.

68. V tejto súvislosti je potrebné vo všeobecnosti vopred povedať, že Súdny dvor už vo svojej predchádzajúcej judikatúre odmieta platnosť námietok, ktoré sú založené na vnútroštátnom ústavnom práve, ktoré odporuje platnému právu Spoločenstva.⁴⁴

43 — V rozsudku vo veci C-274/99 P (už citovaný v poznámke pod čiarou 17), body 37 až 64, v ktorom okrem iného išlo o otázku, či bol pán Connolly poškodený rozhodnutím Komisie použitím článku 17 ods. 2 rokovacieho poriadku vo svojom práve na slobodu prejavu Súdny dvor najprv vložil obsah základného práva na slobodu prejavu, ako je to zakotvené v článku 10 EDLPS, a potom preskúmal, či je sporné rozhodnutie v súlade s článkom 17 ods. 2 rokovacieho poriadku vykladaného vo svetle tohto základného práva.

44 — Porovnaj okrem iného rozsudky zo 4. februára 1959, Stork/Hohe Behörde, I/58, Zb. s. 45, a z 1. apríla 1965, Sgarlata a i./Komisia, 40/64, Zb. s. 296.

69. Dôvody, ktoré predniesol Súdny dvor a ktorých znenie nestratilo nič zo svojej presvedčivosti, v zásadnom rozsudku Internationale Handelsgesellschaft sú tieto: „Jednotná účinnosť práva Spoločenstva by bola obmedzená, pokiaľ by sa pri posudzovaní platnosti aktov vydaných orgánmi Spoločenstva používali výlučne normy alebo zásady vnútroštátneho práva. Platnosť takýchto aktov sa môže posudzovať iba podľa práva Spoločenstva, pretože pred právom, ktoré bolo vytvorené Zmluvou, teda právom, ktoré vyplýva z autonómneho právneho prameňa, nemôžu mať vzhľadom na jeho povahu prednosť vnútroštátne právne predpisy akejkoľvek povahy, pokiaľ nemá stratiť svoj charakter práva Spoločenstva a pokiaľ nemá byť spochybnený právny základ Spoločenstva samotného. Z tohto dôvodu nemôže mať vplyv na platnosť aktu Spoločenstva alebo na jeho účinok na území členského štátu, ak niekto uplatňuje, že sú porušené základné práva, tak ako sú vyjadrené ústavou tohto štátu alebo základnými zásadami vnútroštátnej ústavy.“⁴⁵

70. Odmietnutie zamerania práva Spoločenstva na vnútroštátne ustanovenia vo veci základných práv je však potrebné súčasne relativizovať do tej miery, ako na jednej strane základné a ľudské práva uznané ako všeobecné zásady práva Spoločenstva čerpajú svoj obsah — ako vyplýva z vyššie uvedenej

45 — Rozsudok zo 17. decembra 1970, Internationale Handelsgesellschaft, 11/70, Zb. s. 1125, bod 3. Tieto úvahy podnikli vývoj autonómnej právnej ochrany základných práv Spoločenstva, resp. predstavuje formulácia primeranej ochrany základných práv Spoločenstva predpoklad pre akceptovanie bezpodmienečnej prednosti práva Spoločenstva, čo je zrejme pri pohľade na oba rozsudky „Solange“ nemeckého Bundesverfassungsgericht.

ústálenej judikatúry — znovu z prameňa ústavných tradícií spoločných členským štátom, ako aj najmä z EDLPS, a ako na druhej strane Zmluva predpokladá odôvodnenie pre obmedzenia základných slobôd, ktoré zaručuje, že v konečnom dôsledku môžu hrať úlohu aj úvahy vnútroštátnej ochrany základných práv, ako je zrejmé aj v tomto prípade.

71. Pri pohľade na prejudiciálnu otázku z vyššie uvedeného vyplýva, že zistené obmedzenie voľného pohybu služieb nemôže byť automaticky odôvodnené ochranou osobitných základných práv zaručených v ústave členského štátu. Skôr je potrebné skúmať, do akej miery môže byť toto obmedzenie odôvodnené z dôvodov, ktoré právo Spoločenstva uznáva, ako najmä ochranou verejného poriadku. Spoločné právne chápanie členských štátov týkajúce sa ochrany verejného poriadku nepredstavuje predpoklad takéhoto odôvodnenia.

72. Pokiaľ sa však v rámci tohto prieskumu ukáže, že uvádzané obmedzujúce vnútroštátne opatrenie spočíva na takom hodnotení vnútroštátnej ochrany základných práv, ktoré zodpovedá spoločnému právnemu chápaniu členských štátov, mohla by vyplývať zodpovedná ochrana (aj) zo spoločnej ochrany základných práv Spoločenstva, čo by malo za následok, že už by nebolo potrebné skúmať, či je potrebné považovať vnútroštátne opatrenie za prípustnú — odôvodnenú — výnimku zo zmluvne zakotvených základných slobôd, ale — zodpovedajúc vete

z rozsudku Schmidberger — „ako môžu byť požiadavky ochrany základných práv v Spoločenstve zosúladené s tými základnými slobodami, ktoré sú zakotvené v Zmluve“.

73. V prejednávanej veci je teda potrebné určiť, či je možné sa dovolávať ochrany ľudskej dôstojnosti, ktorá je upravená v nemeckej ústave, v súvislosti s odôvodnením sporného poriadkového opatrenia alebo či je vďaka prípadnej existencii príslušnej záruky v práve Spoločenstva nutná korekcia na úrovni práva Spoločenstva. Táto otázka opäť predpokladá rozbor pojmu ľudská dôstojnosť.

iii) Ľudská dôstojnosť v práve Spoločenstva

— Črty ľudskej dôstojnosti ako právneho pojmu

74. Len sotva je ťažšie právne definovať iný právny pojem ako je pojem ľudskej dôstojnosti. Nižšie bude uskutočnený pokus naznačiť aspoň niektoré črty tohto konceptu.⁴⁶

⁴⁶ — Porovnaj k tomu všeobecne okrem iného Enders, „Die Menschenwürde in der Verfassungsordnung“, 1997, s. 5 a nasl.; Maurer, „Le principe de la dignité humaine et la Convention européenne des droits de l'homme“, 1999, s. 30 — 40; Brugger, „Menschenwürde, Menschenrechte, Grundrecht“, 1997, s. 29 a nasl.; Brieskorn, „Rechtsphilosophie“, 1990, s. 150 a nasl.

75. „Ľudská dôstojnosť“ vyjadruje najvyšší nárok na dodržiavanie a hodnotu, ktorú má človek na základe svojej ľudskosti. Ide o ochranu a rešpektovanie bytosti, resp. prirodzenosti, človeka ako takého, o „podstatu“ človeka. V ľudskej dôstojnosti sa človek sám odráža, táto dôstojnosť tvorí to, čo robí človeka človekom. Otázka, čo robí človeka človekom, však nevyhnutne odkazuje do oblasti mimo práva, teda obsah ľudskej dôstojnosti je nakoniec určovaný podľa určitého „obrazu človeka“.⁴⁷

76. Ako základný výraz toho, čo prináleží človeku už len na základe jeho ľudskosti, substrát a východisko všetkých ľudských práv, ktoré sa z neho čerpajú, súčasne je perspektívnym styčným bodom ľudských práv, vo vzťahu ku ktorému je potrebné tieto práva chápať a vykladať. V tejto súvislosti sa napr. v nemeckej náuke o základných právach o ľudskej dôstojnosti hovorí ako o „základnom ústavnom princípe“ ľudských práv.⁴⁸

77. Ako pôvodný základ všetkých práv predstavuje ľudská dôstojnosť aj ideovo-historické pozadie a zdôvodnenie ľudských práv vôbec. Požiadavka na dodržiavanie ľudských práv sa v tomto ohľadu stavia proti

myšlienke, že hodnota človeka je k dispozícii štátu, národu, väčšine, teda proti tomu, že jednotlivec je definovaný štátom a je chápaný ako jeho funkcia.⁴⁹ Zodpovedá myšlienke, že každého jednotlivého človeka je nutné chápať skôr ako pôvodný prameň neodňateľných a neprevoditeľných práv.

78. Ako podklady na toto hodnotenie je možné uviesť rôzne náboženské, filozofické, resp. ideologické, odôvodnenia.⁵⁰ Ľudská dôstojnosť je zakorenená celkom hlboko vo vzniku obrazu človeka v európskom kultúrnom prostredí, ktoré chápe človeka ako bytosť obdarenú schopnosťou samostatne konať a schopnosťou sebaurčenia. Na základe jeho schopnosti k vlastnej, slobodnej tvorbe vôle je subjektom a nesmie byť degradovaný na vec, objekt.⁵¹

79. Zo vzťahu pojmu dôstojnosti k pojmu sebaurčenia a slobode človeka, ktorý je vyjadrený v tomto koncepte, vyplýva dôvod, prečo sa myšlienka dôstojnosti človeka často

47 — Porovnaj Enders, už citovaný v poznámke pod čiarou 46, 17 a nasl.

48 — Jarass/Pieroth, „Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland: Kommentar“, 2000, s. 41.

49 — Historicko-právne bol koncept ľudskej dôstojnosti formulovaný najmä ako protiklad voči skúsenostiam neobmedzenej štátnej moci najprv v absolutizme, neskôr počas národného socializmu a totalite.

50 — Z náboženského hľadiska spočíva dôstojnosť človeka v jeho stvorení na obraz Boží a v univerzálnom prísľube blaha pre všetkých ľudí. V politických myšlienkach 18. storočia tvorilo východiskový bod požiadavky na uznanie ľudskej dôstojnosti a ľudských práv predovšetkým poznanie, že všetci ľudia majú spoločnú podstatu a rozum. Pozri k tomu najmä Brieskorn (už citovaný v poznámke pod čiarou 46 vyššie), 139 a nasl.

51 — K tomuto nemeckou právnu náukou Kantom prevzatú „doktrínu objektu“ pozri iba Enders (už citovaný v poznámke pod čiarou 46), s. 20.

objavuje aj prostredníctvom iných pojmov a chránených hodnôt, ako je osobnosť alebo identita.⁵²

80. Ďalej s ideou ľudských práv všeobecne a ľudskej dôstojnosti osobitne súvisí aj idea rovnakej hodnoty všetkých ľudí, pričom sa často hovorí o pojme „égale dignité“, ktorý zahŕňa obe koncepty.⁵³

81. Všetky (osobitné) ľudské práva však nakoniec slúžia ako prejav a zvláštne formy ľudskej dôstojnosti k uskutočňovaniu a ochrane ľudskej dôstojnosti, čo ma vedie k otázke, v akom vzťahu je ľudská dôstojnosť k osobitným ľudským právam, resp. či pri ľudskej dôstojnosti ide o všeobecnú zásadu, princíp hodnotenia alebo samostatné základné právo, ktoré môže byť predmetom skúmania zo strany súdu.

52 — Ako príklad konceptu ľudskej dôstojnosti založenej na pojme osoby je napr. § 16 rakúskeho Allgemeinen Bürgerlichen Gesetzbuches (ABGB): „Každý človek má prirodzené, už samotným rozumom poznateľné práva, a musí byť preto považovaný za osobu. Otroctvo a nevoľníctvo a výkon na nich sa vzťahujúcej moci je v týchto krajinách zakázaný.“ Človek ako nositeľ pôvodných, nezapožičaných práv — a tým ako právny subjekt — nemôže byť degradovaný na právny objekt.

53 — Porovnaj Meyer, „Kommentar zur Charta der Grundrechte der Europäischen Union“, 2003, s. 55.

— Ľudská dôstojnosť ako právna norma a jej ochrana v práve Spoločenstva

82. Idea ochrany ľudskej dôstojnosti sa stala súčasťou medzinárodného, ako aj vnútroštátneho pozitívneho práva predovšetkým v súvislosti s hnutím za ľudské práva v druhej polovici 20. storočia, pričom toto prijatie sa prejavilo vo veľmi odlišných formách. Tak obsahujú Všeobecná deklarácia ľudských práv z 10. decembra 1948, ako aj obe medzinárodné dohovory OSN o občianskych a politických právach, resp. o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach vo svojich preambulách prihlásenie sa k ľudskej dôstojnosti, ktorá je vlastná všetkým ľuďom, ako základu ľudských práv bez toho, že by však ľudská dôstojnosť ako taká bola zakotvená ako osobitné ľudské právo. V EDLPS — ktorý vo svojej preambule odkazuje na Všeobecnú deklaráciu ľudských práv — však ľudská dôstojnosť vôbec nie je výslovne uvedená. Podľa judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva (ďalej len „ESLP“) je ale dodržiavanie ľudskej dôstojnosti a slobody „základom a východiskovým motívom dohovoru“.⁵⁴

83. Pokiaľ ide o ústavné poriadky členských štátov, koncept ľudskej dôstojnosti bol takmer všade uznaný v tej či onej podobe, najmä pokiaľ sa rešpektuje, ako som vyššie uviedla

54 — Pozri okrem iného ESLP, rozsudok z 29. apríla 2002, Pretty/Spojené kráľovstvo, „Recueil des arrêts et décisions“, § 65.

podrobnejšie, že tento koncept môže byť vyjadrený rôznymi pojmami.⁵⁵

— rovnako ako pojem človeka, na ktorý priamo odkazuje — druhovým pojmom, ktorý nie je možné klasicky právne definovať alebo vyložiť vo vlastnom zmysle slova; skôr je možné konkretizovať jeho obsah predovšetkým v rámci súdneho preskúmania v jednotlivých prípadoch.

84. Ako je zjavné, ľudská dôstojnosť podobne ako v uvedených medzinárodných právnych predpisoch sa však vo vnútroštátnych právnych poriadkoch členských štátov v rámci všeobecného prihlásenia sa k nej, resp. ako — často v judikatúre vytvorený — základný, hodnotiaci alebo ústavný princíp, nie však ako samostatná, pred súdmi uplatniteľná právna norma.⁵⁶ Právna úprava, ktorá existuje napr. podľa nemeckej ústavy, podľa ktorej — aspoň podľa zrejme prevládajúceho chápania — predstavuje dodržiavanie a ochrana ľudskej dôstojnosti zakotvené v článku 1 nemeckej ústavy nie len „základný ústavný princíp“, ale aj samostatné základné právo, sa musí považovať za výnimočný prípad.

86. Kodifikácia a použitie jednotlivých konkrétnych záruk základných práv namiesto priameho odkazu na ľudskú dôstojnosť je teda blízka z hľadiska zásady uplatniteľnosti práva pred súdmi a právnej metódy vo všeobecnosti.

85. Podstatným dôvodom toho by mohlo byť, že ľudská dôstojnosť získava konkrétnejší obsah až jej formulovaním v jednotlivých základných právach a funguje vo vzťahu k nim ako hodnotiace a výkladové kritérium. Pojem ľudskej dôstojnosti ako takej je totiž

87. Pokiaľ ide o ľudskú dôstojnosť v práve Spoločenstva, treba určiť, že v platnom primárnom práve nie je výslovné (písomne) nikde uvedená. Aspoň v niektorých právnych aktoch sekundárneho práva — v odôvodneniach nariadenia (EHS) č. 1612/68⁵⁷ a v článku 12 smernice 89/552/EHS⁵⁸ — sa však na ľudskú dôstojnosť poukazuje, a tak sa v tejto súvislosti dostala do judikatúry.⁵⁹

55 — V prípade prieskumu úlohy ľudskej dôstojnosti vo vnútroštátnych ústavách členských štátov pozri Meyer (už citovaný v poznámke pod čiarou 53), 48 a nasl.; v prípade odvolaní sa v ústavných poriadkoch pozri aj Rau/Schorkopf, „Der EuGH und die Menschenwürde“, *NJW*, 2002, s. 2418 (s. 2419).

56 — Pozri k tomu okrem iného Brugger, už citovaný v poznámke pod čiarou 46, 9 a nasl.

57 — „Keďže právo na slobodu pohybu sa má uplatňovať objektívne, slobodne a dôstojne.“

58 — „Televízna reklama nesmie porušovať ľudskú dôstojnosť.“

59 — Porovnaj okrem iného rozsudky z 9. júla 1997, De Agostini a i, spojené veci C-34/95, C-35/95 a C-36/95, Zb. s. I-3843, bod 31, a zo 17. septembra 2002 vo veci C-413/99, už citovaný v poznámke pod čiarou 33, bod 59.

88. V niektorých prípadoch poukázal Súdny dvor, resp. poukázali jeho generálni advokáti, nezávisle od toho na ľudskú dôstojnosť, a to vždy v súvislosti so zásadou rovnosti, resp. zákazu diskriminácie, teda v prepojení rovnosť — dôstojnosť, resp. „*égale dignité*“.⁶⁰

89. V rozsudku z 9. októbra 2001 vo veci C-377/98⁶¹ mal Súdny dvor príležitosť spresniť postavenie ľudskej dôstojnosti v hodnotovom rebríčku a jej ochranu v práve Spoločenstva. Kontext tejto veci predstavuje žaloba o neplatnosť proti smernici Európskeho parlamentu a Rady 98/44/ES zo 6. júla 1998 o právnej ochrane biotechnologických vynálezov⁶². Žalobca sa okrem iného domáha — celkom v zmysle uvedenej „doktríny objektu“ ľudskej dôstojnosti — že patentovateľnosť izolovaných častí ľudského tela podľa článku 5 ods. 2

smernice predstavuje inštrumentalizáciu žijúcej ľudskej hmoty, ktorá predstavuje porušenie ľudskej dôstojnosti. Súdny dvor k tomu uviedol: „Je úlohou Súdneho dvora, aby zaistil v rámci kontroly súladu aktov orgánov so všeobecnými zásadami práva Spoločenstva rešpektovania ľudskej dôstojnosti a základného práva na nedotknuteľnosť osoby.“ Súdny dvor zamietol následne existenciu akejkoľvek protiprávnosti v súvislosti s porušením ľudskej dôstojnosti.⁶³

90. Tým Súdny dvor uznal dodržiavanie ľudskej dôstojnosti v každom prípade ako súčasť všeobecných právnych zásad práva Spoločenstva a ako meradlo a predpoklad legitimity aktov Spoločenstva. Otázkou však je, či by bolo aj v tomto prípade možné argumentovať tým, že ide o formu výkladu ustanovenia práva Spoločenstva, ktorý je v súlade so základnými právami, a ochrana ľudskej dôstojnosti v tomto prípade vystupuje iba ako výkladový princíp. Predpoklad, že Súdny dvor uznáva ľudskú dôstojnosť — ako všeobecnú právnu zásadu v zmysle princípu hodnotenia — však v žiadnom prípade nie ako samostatné základné právo alebo samostatný základ nároku — sa zdá byť zrejmy na prvý pohľad aj s rozlišovaním medzi „dodržiavaním“ (ľudskej dôstojnosti) a „základným právom“ (na nedotknuteľnosť)

60 — V rozsudku z 30. apríla 1996, P proti S (C-13/94, Zb. s. I-2143, bod 22), Súdny dvor uviedol v prípade diskriminácie (založenej na pohlaví) diskrimináciu transsexuálnej osoby: „Ak by bola takéto diskriminácia tolerovaná, dopadlo by to tak, že by voči takejto osobe dochádzalo k porušovaniu rešpektovania dôstojnosti a slobody, na ktorú má nárok a ktorú musí Súdny dvor chrániť.“ Pozri aj s odkazom na tento rozsudok vyjadrenia, ktoré uviedol generálny advokát Ruiz-Jarabo Colomer vo svojich návrhoch z 10. júna 2003, K.B. (C-117/01, rozsudok zo 7. januára 2004, Zb. s. I-541, bod 77). Pokiaľ ide o právo na rovnakú odmenu mužov a žien, generálny advokát Cosmas v spojených návrhoch z 8. októbra 1998, Lilli Schröder a I. (C-50/96, rozsudok z 10. februára 2000, Zb. I-743), bod 80, skonštatoval: „V právnom spoločenstve, ktoré dodržiava a chráni ľudské práva, sa požiadavka na rovnakú odmenu za prácu pre mužov a ženy zakladá predovšetkým na zásadách dôstojnosti človeka a rovnosti mužov a žien ako aj na zásade, ktorá prikazuje zlepšenie pracovných podmienok a nie na hospodárskych cieľoch v užšom zmysle.“

61 — Holandsko/Parlament a Rada, Zb. s. I-7079.

62 — Ú. v. ES L 213, s. 13.

63 — Tamže, bod 69 a nasl.

v nemeckej verzii rozsudku⁶⁴, ale toto chápanie nemá oporu v ostatných jazykových verziách vrátane rokovacieho jazyka (holandčina), v ktorých sa bez výnimky hovorí bez príslušného rozlišovania o „základnom práve“ na dodržiavanie ľudskej dôstojnosti.

ľudskej dôstojnosti podľa nemeckej ústavy a obsahu záruky ľudskej dôstojnosti podľa práva Spoločenstva.

91. Súdny dvor chápe ľudskú dôstojnosť v širšom zmysle⁶⁵, rovnako ako je to aj v článku 1 Charty základných práv Európskej únie⁶⁶. Tento článok znie: „Dôstojnosť človeka je nedotknuteľná. Je potrebné ju dodržiavať a chrániť.“ [*neoficiálny preklad*]

— Závety s ohľadom na uvedenú vec

92. Na základe povahy pojmu ľudskej dôstojnosti, ktorú je potrebné rozviesť, nebude Súdny dvor v uvedenom prípade môcť — inak než je tomu v rozsudku Schmidberger — postaviť na jednu úroveň obsah záruky

93. Ponúka sa teda posúdenie sporného vnútroštátneho opatrenia na základe práva Spoločenstva. Táto kontrola predpokladá výklad použitej skutkovej podstaty odôvodnenia verejného poriadku členským štátom, ktorá odpovedá významu a dosahu ľudskej dôstojnosti v právnom poriadku Spoločenstva. Významným sa v tejto súvislosti zdá, že ochrana ľudskej dôstojnosti sa uznáva ako všeobecná právna zásada — a tým ako súčasť primárneho práva. Ako je z toho možné vyvodiť, Súdny dvor teda nesmie pripustiť, pokiaľ je to možné, žiadny výklad základných slobôd, ktorý členský štát núti povoliť akty alebo konanie, ktoré porušujú ľudskú dôstojnosť, resp. inými slovami, musí byť možné zahrnúť do výnimky verejného poriadku úvahy, ktoré sa týkajú právnej hodnoty, ktorej ochranu a dodržiavanie ukladá samo právo Spoločenstva.

64 — Tak Rau/Schorckopf (už citovaný v poznámke pod čiarou 55), s. 2449, a Jones, „Common Constitutional Traditions: Can the Meaning of Human Dignity under German Law Guide the European Court of Justice?“, *Public Law*, Spring 2004, 167 a nasl.

65 — Podľa nemeckého vzoru tak ústavný princíp Únie, ako aj základné právo samo osebe.

66 — Pozri k tomu Bernsdorff/Borowsky, „Die Charta der Grundrechte der Europäischen Union: Handreichungen und Sitzungsprotokolle“, 2002, s. 142 a nasl., 169 a nasl. a 260 a nasl.; Meyer (už citovaný v poznámke pod čiarou 53), 55 a nasl.

94. Na záver je potrebné na vysvetlenie poukázať na porovnateľný prípad, o ktorom rozhodoval Výbor pre ľudské práva Medzinárodného dohovoru OSN o občianskych a politických právach. V tomto konaní sa rozhodovalo o legitimité zákazu, ktorý bol vyhlásený francúzskymi orgánmi a odôvodnený predovšetkým ochranou ľud-

skej dôstojnosti a ktorý sa týkal aktivity tzv. „hádzania trpaslíkov“, ktorou si sťažovateľ malého veku zarábal na živobytie. K otázke, či tento zákaz predstavuje neprípustnú diskrimináciu v zmysle článku 26 tohto dohovoru, Výbor určil, že uskutočnené rozlišovanie — a síce medzi osobami malého veku a osobami, ktoré nie sú malého veku — sa zakladá na objektívnych dôvodoch a nemá za cieľ diskrimináciu. Na podporu svojich úvah uviedol v tejto súvislosti, že „zmluvný štát v prejednávacom prípade tvrdil, že zákaz hádzania trpaslíkov, vykonávaného sťažovateľom, nie je zneužívajúcim opatrením, ale že bol nevyhnutný z dôvodov verejného poriadku, čo poukazuje na úvahy o ľudskej dôstojnosti, ktoré sú zlučiteľné s cieľmi uvedeného dohovoru“⁶⁷.

iv) Výklad pojmu verejný poriadok pri zohľadnení významu a rozsahu ľudskej dôstojnosti

95. Po úvodných poznámkach k pojmu verejný poriadok je potrebné preskúmať pri zohľadnení doteraz uvedených zásad, do akej miery sleduje sporné poriadkové opatrenie uznávaný cieľ všeobecného záujmu a či je prípadne v primeranom vzťahu k sledovateľnému cieľu.

— Pojem verejný poriadok

96. Judikatúra Súdneho dvora k pojmu verejný poriadok — ako pojmu práva Spoločenstva — je charakteristická jednak snahou o vytvorenie rovnováhy medzi nutným obmedzením výnimiek zo základných slobôd, ktoré sú garantované primárnym právom a s nimi spojenými možnosťami odôvodnenia a jednak voľnou úvahou členských štátov.

97. Súdny dvor v tejto súvislosti zdôrazňuje, že členské štáty „v podstate naďalej slobodne podľa svojich vnútroštátnych potrieb môžu určovať, čo vyžaduje verejný poriadok a bezpečnosť“⁶⁸. Navyše Súdny dvor uznal, že osobitné okolnosti, ktoré by mohli odôvodňovať odvolanie sa na pojmy verejnej bezpečnosti a poriadku, môžu byť odlišné „od krajiny ku krajine a v závislosti od času, takže je teda v tomto ohľade potrebné príslušným vnútroštátnym orgánom priznať určitý priestor pre voľnú úvahu v rámci Zmluvou stanovených hraníc“⁶⁹.

98. Na druhej strane Súdny dvor stále zdôrazňoval, že pokiaľ ide o odôvodnenie

67 — Pozri oznámenie č. 854/1999: Francúzsko, 26/07/2002, CCPR/C/75/D/854/1999, najmä § 7.4.

68 — Rozsudok zo 14. marca 2000, *Église de scientologie*, C-54/99, Zb. s. I-1335, bod 17.

69 — Rozsudok zo 4. decembra 1974, *Van Duyn*, 41/74, Zb. s. 1337, body 18/19.

výnimky, je potrebné pojem verejný poriadok v práve Spoločenstva chápať reštriktívne, takže jeho dosah sa nemôže určovať každým členským štátom jednostranne bez dodatočnej kontroly zo strany orgánov Spoločenstva.⁷⁰ Z tejto judikatúry v prípade prejudiciálnej otázky vyplýva, že odchýlné posúdenie každým členským štátom je síce možné, ale právo Spoločenstva tomuto vnútroštátnemu posúdeniu stanovuje úzke hranice.

následok žiadne represívne alebo iné faktické opatrenia, ktoré sú určené k jeho potlačeniu“.⁷³

— O existencii dostatočne závažného ohrozenia v konkrétnom prípade

99. Toto posúdenie, ktoré vykoná Súdny dvor, vedie najmä k tomu, že nie každé porušenie vnútroštátnych právnych predpisov je potrebné hodnotiť ako porušenie verejného poriadku. Súdny dvor skôr vyžaduje „skutočné a dostatočne závažne ohrozenie, ktoré sa týka základného záujmu spoločnosti“⁷¹. Existenciu takéhoto ohrozenia je možné vylúčiť najmä vtedy, keď sú dôvody — odlúčené od ich pôvodnej funkcie — v skutočnosti uplatňované na čisto hospodárske ciele.⁷² Rovnako obmedzene môže členský štát prijať opatrenia voči štátnemu príslušníkovi iného členského štátu „kvôli správaniu sa, ktoré by pre príslušníka prv uvedeného členského štátu nemalo za

100. Vyššie uvedená judikatúra v tomto prípade znamená, že odôvodnenie zisteného obmedzenia slobody poskytovania služieb z dôvodov verejného poriadku prichádza do úvahy iba v prípade, keď poriadkovým opatrením zakázaný variant hry znamená skutočné a dostatočne závažné ohrozenie základného záujmu spoločnosti.

101. Pri uskutočnení tohto hodnotenia patrí vnútroštátnym orgánom priestor pre voľnú úvahu. Súdny dvor to vyjadruje aj tým, že určuje, že „právo Spoločenstva nepredpisuje členským štátom v prípade posúdenia spôsobu správania sa, ktoré sa môžu považovať v rozpore s verejným poriadkom, jednotnú stupnicu hodnôt“⁷⁴.

70 — Pozri len rozsudok vo veci 36/75, už citovaný v poznámke pod čiarou 31, body 26/28, ako aj vo veci 41/74, už citovaný v poznámke pod čiarou 69, body 18/19.

71 — Rozsudok z 27. októbra 1977, Bouchereau, 30/77, Zb. s. 1999, body 33/35. Pozri aj rozsudok z 19. januára 1999, Calfa, C-348/96, Zb. s. I-11, bod 21.

72 — Rozsudky vo veci 36/75, už citovaný v poznámke pod čiarou 31, bod 30, a vo veci C-54/99, už citovaný v poznámke pod čiarou 68, bod 17.

73 — Rozsudok z 26. novembra 2002 vo veci C-100/01, už citovaný v poznámke pod čiarou 40, bod 42. Pozri aj rozsudok z 18. mája 1982, Adoui a Cornuaille, spojené veci 115/81 a 116/81, Zb. s. 1605, bod 9, a zo 6. novembra 2003, Gambelli a i., 243/01, Zb. s. I-13031, bod 69. Pozri ďalej návrhy, ktoré predniesla generálna advokátka Christine Stix-Hackl z 10. apríla 2003, Lindman, C-42/02, a rozsudok z 13. novembra 2003, Zb. s. I-13519, bod 114.

74 — Rozsudok v spojených veciach 115/81 a 116/81, už citovaný v poznámke pod čiarou 73, bod 8.

102. Z judikatúry možno vyvodíť, že Súdny dvor priznáva členským štátom priestor pre voľnú úvahu najmä v oblastiach, ktoré sú citlivé z hľadiska svetonázorových úvah alebo ktoré sú spojené s osobitnými spoločenskými hrozbami pre spoločnosť. Tak ponechal na zváženie členského štátu vzhľadom na osobitné spoločenské následky a hrozby hazardných hier, do akej miery „chce na svojom území poskytnúť ochranu v oblasti lotérií a iných hazardných hier“. ⁷⁵ Ako už Komisia správne uviedla, potvrdzuje to, že dôvody odôvodnenia ponechávajú členským štátom priestor pre rozhodnutia o hodnotách, resp. rozhodnutia na základe voľnej úvahy.

103. Aj vnútroštátne obmedzujúce opatrenia v oblasti hazardných hier, ako objasňuje najnovšia judikatúra, však musia okrem iného spĺňať predpoklady vhodnosti a primeranosti. ⁷⁶

75 — Pozri rozsudky z 21. septembra 1999, Läära a i., C-124/97, Zb. s. I-6067, bod 14, a z 21. októbra 1999, Zenatti, C-67/98, Zb. s. I-7289, bod 33, vždy s odkazom na rozsudok Schindler, už citovaný v poznámke pod čiarou 6.

76 — Okrem iného pozri rozsudok vo veci C-42/02, už citovaný v poznámke pod čiarou 73, bod 25. Treba pripomenúť, že následne uskutočnený prieskum (najmä bodov 111 a nasl.) sa nevzťahuje na ľudskú dôstojnosť, pretože táto nemôže ako taká podliehať v žiadnom prípade obmedzeniam; prieskum sa oveľa viac týka otázky, či sporný zákaz v konaní vo veci samej predstavuje s ohľadom na cieľ ochrany verejného poriadku — pri zohľadnení uvedených argumentov, ktoré sa týkajú ľudskej dôstojnosti — vhodné, potrebné a primerané obmedzenie voľného poskytovania služieb.

104. Pokiaľ je zachovanie ľudskej dôstojnosti použité členským štátom na odôvodnenie osobitného ohrozenia, je potrebné určiť, že ľudská dôstojnosť bez pochyb patrí k základným záujmom spoločnosti, ktorá sa zaviazala chrániť a dodržiavať základné práva.

105. Z metodického ohľadu je potrebné poznamenať, že predpoklad ohrozenia základného záujmu spoločnosti závisí od vnútroštátneho posudzovania hodnôt dotknutého štátu. Prípadné spoločné chápanie členských štátov sa nezohľadňuje. ⁷⁷

106. Tomu neodporuje ani vnútroštátnym súdom už citovaný rozsudok Schindler ⁷⁸. V ňom Súdny dvor totiž uviedol, že „morálne, náboženské alebo kultúrne úvahy, ktoré boli uskutočnené vo všetkých členských štátoch, nemôžu zostať bez povšimnutia“. Týmto názorom Súdny dvor vyjadril, že existencia príslušného spoločného chápania nutnosti obmedzenia základnej slobody predstavuje indíciu pre jej legitimitu, ale nie to, že by toto spoločné chápanie znamenalo predpoklad uznania tejto legitimacy. ⁷⁹

77 — Pozri bod 71 vyššie.

78 — Rozsudok vo veci C-275/92, už citovaný v poznámke pod čiarou 6, bod 60.

79 — Komisia v tejto súvislosti právom zdôrazňuje, že Súdny dvor vyslovil tento názor v súvislosti s odôvodnením, ktoré predniesol členský štát.

107. V uvedenej veci nie je možné spoločné chápanie členských štátov vidieť v konkrétnej — vnútroštátnej — podobe ochrany ľudskej dôstojnosti — v tomto prípade s vyústením do sporného poriadkového opatrenia, ale v zásadnej zhode týkajúcej sa hodnôt pri pohľade na postavenie ľudskej dôstojnosti v hodnotovom rebríčku v danom vnútroštátnom práve a v práve Spoločenstva.

108. Okolnosti, ktoré sprostredkoval vnútroštátny súd, hovoria pri zohľadnení základného významu ľudskej dôstojnosti v právnom poriadku Spoločenstva v prospech uznania uplatňovaného závažného ohrozenia základných záujmov spoločnosti. Tak patrí k skutkovým zisteniam v rozhodnutí o začatí prejudiciálneho konania aj to, že prevádzkovanie hry spoločnosťou Omega pobúrilo verejnú mienku. Z právneho hľadiska je potrebné spomenúť odmietnutie spôsobu správania alebo poskytovania služieb, ktoré predstavujú alebo podporujú násilie, odôvodnené ochranou a dodržiavaním ľudskej dôstojnosti.⁸⁰

109. Je nesporné, že poriadkové opatrenie predstavuje opatrenie, ktoré je použiteľné bez rozdielu.

110. K pochybnostiam, ktoré boli vyjadrené o právnom základe poriadkového opatrenia vo vnútroštátnom práve, stačí zistenie, že zákonná možnosť obmedzovať základné slobody, ktoré sú zakotvené v Zmluve, je právu Spoločenstva cudzia. Otázka, či je právny základ poriadkového opatrenia určený dostatočne sa riadi vnútroštátnym právom.

111. Vhodnosť poriadkového opatrenia, o ktoré ide, odstrániť zistené závažné ohrozenie záujmov spoločnosti nebola spochybnená ani v písomnej a ani v ústnej časti konania.

112. O nutnosti zákazu kvôli odstráneniu ohrozenia verejného poriadku, najmä s ohľadom na chránenú hodnotu ľudskej dôstojnosti, by tak isto nemala existovať pochybnosť. Poriadkový orgán právom zdôrazňuje, že sporné poriadkové opatrenie iba zakázalo variant hry, takže existencia miernejšieho prostriedku nie je zrejmä.

⁸⁰ — Pri preskúmaní, či vnútroštátne orgány vykonali voľnú úvalu prípustným spôsobom z hľadiska práva Spoločenstva, nemôžu niektoré okolnosti zostať bez povšimnutia. V tejto súvislosti treba poukázať na citlivosť vnútroštátnej verejnej mienky po masovej strelbe na erfurtskom gymnáziu 26. apríla 2002.

113. Uvedené poriadkové opatrenie nepredstavuje žiadny neprimeraný zásah do práv spoločnosti Omega. Pokiaľ došlo k obmedzeniu dotknutej základnej slobody konkrétnym opatrením, nemôže byť dôležité na preskúmanie primeranosti tohto opatrenia z hľadiska práva Spoločenstva, do akej miery boli alebo neboli prijaté opatrenia

v iných prípadoch, keďže ich posúdenie z hľadiska práva Spoločenstva je závislé na všetkých okolnostiach jednotlivého prípadu, ako boli zistené postupujúcim súdom. V každom prípade zo spisu nevyplýva, že by nemecké orgány konali v prípade lasero-vých športových hier nedôsledne.

V — Návrh

114. Na základe predchádzajúcich úvah navrhujem Súdnemu dvoru, aby na prejudiciálnu otázku, ktorú mu položil Bundesverwaltungsgericht, odpovedal takto:

Poriadkové opatrenie jednotlivého štátu zakazujúce podnikateľskú činnosť, ktorá je podľa vnútroštátneho súdu v rozpore so základnými ústavnými hodnotami, je v súlade s ustanoveniami Zmluvy o založení Európskeho spoločenstva o voľnom pohybe služieb, ak toto opatrenie je skutočne odôvodnené cieľom verejného poriadku vo verejnom záujme a keď je zabezpečené, že tento cieľ nie je možné dosiahnuť inými opatreniami, ktoré by slobodu poskytovania služieb obmedzovali menej.